

Az új paraszti társadalmak a globalizáció korában

[Jan Douwe van der Ploeg: The New Peasantries. Struggles for autonomy and sustainability in an era of empire and globalization. Earthscan London 2009 ISBN 978 1 84407 882 0]

Kulcsár László

Nyugat-magyarországi Egyetem, Sopron

A mezőgazdaság és társadalmi bázisa, a parasztság tapasztalta meg talán a legerőteljesebb átalakulást az elmúlt évszázadban. Nemcsak a termelési technika, a tulajdonviszonyok, vagy a termelő szervezetek, hanem az értékrend és az életmód is gyökeresen átalakult. Ez az átalakulás mindazonáltal igen sajátos eredményekre vezetett. A világ különböző vidékein eltérő gazdálkodási viszonyok és emberek, közösségek mutatják meg sajátosságaikat, régi – új arcukat. Ezek a sajátosságok nem függetlenek az adott helytől és kultúrától, de a történelmi változásoktól sem.

Különböző paraszti társadalmakat találunk a vidéki területeken az egyes földrészekben, s hajlamosak vagyunk arra, hogy európai, ázsiai, vagy észak-amerikai gazdálkodási és társadalom szervezési modellről beszéljünk elfelejtkezve arról, hogy az említett földrészek önmagukban is igen eltérő gazdasági és társadalmi viszonyokat rejtnek. Afrika esetében pedig már nem is teszünk ilyen általános megállapításokat. A globalizáció korában azt látjuk, hogy a vidéki társadalom és gazdaság igen eltérő válaszokat ad a kihívásokra, amelyek egy része valóban összefügg a globalizációnak nevezett jelenséggel, más része pedig nem. Látható tehát, hogy a helyzet meglehetősen diffúz. Különböző mezőgazdasági rendszerek élnek egymás mellett, egyazon kulturális és nyelvi közegben. Kelet Európában, különösen Magyarországon megszokott helyzet ez, hiszen már Erdei Ferenc is rámutatott e kettősségre korai írásaiban.

Ez a sokféleség különösen érdekessé és aktuálissá teszi Jan Douwe van der Ploeg könyvét. A wageningeni egyetem vidékfejlesztési professzora elismert szakértője a témának. Több könyve tanúskodik arról, hogy a vidékfejlesztést és a vidéki társadalmat személyes tapasztalatai alapján is jól ismeri.³³ Otthonosan mozog Európa különböző tájain – Olaszország az egyik kedvence – de ismerik munkásságát Peruban éppúgy, mint Angliában, vagy Kínában. Sajnálhatjuk, hogy Magyarország nincs a listán és néhány baráti kapcsolat kivételével nem kötődik hozzánk.

33 Jan Douwe van der Ploeg & Ann Long (eds): Born from Within. Van Gorcum, Assen 1994; Jan Douwe van der Ploeg & Gerrit van Dijk (eds): Beyond Modernization. Van Gorcum, Assen. 1995; Jan Douwe van der Ploeg: The virtual Farmer. Royal Van Gorcum Assen 2003; Jan Douwe van der Ploeg & Terry Marsden (eds): Unfolding Webs. Van Gorcum 2008. (ism. Gazdaság és Társadalom 2010.1.

A könyv bevezetőjében a szerző hatásosan érvel amellett, hogy megdőlt a modernizáció evolucionista elméletének egyik alaptétele, amely a parasztság eltűnését vizionálta. Ezzel ellentétben azt látjuk, hogy a parasztság az egész világon tapasztalható realitás és még az Európai Unióban is jelentős társadalmi réteg, nevezzék a hivatalos statisztikák bármilyen néven. A (helyi és központi) gazdasági és politikai hatalom általában törekszik arra, hogy a paraszti társadalmat és gazdaságot marginális helyzetbe szorítsa, elzárja a gazdasági erőforrásoktól és megakadályozza autonóm törekvéseit.

A modernizáció folyamata Ploeg szerint beleütközött a saját maga által teremtett korlátokba nemcsak materiális, hanem intellektuális értelemben is. A könyv egyfajta poszt-modern kísérlet a parasztság újraértelmezésére, bár a szerző tisztában van ennek nehézségeivel, ami a poszt-modern fogalmának sokrétű értelmezéséből fakad.

A könyv az új paraszttársadalmak sokféleségét két kiemelt dimenzió mentén rendezzi. Egyik az autonómia, amely régi vágya a paraszti közösségeknek. A valaha megvolt kincs elvesztése (ha volt egyáltalán) és a visszaszerzés körüli erőfeszítések több példa tanulságát kínálják a világban Kelet-Európától Dél Amerikáig. A másik dimenzió a fenntarthatóság, amely fogalom sajnálatos módon veszített erejéből, megkopott a gyakorta illetéktelen használat eredményeképpen. Ez a két dimenzió által képviselt paraszti magatartások és közösségi intézmények váltakozó sikerrel állnak ellent a helyi és központi hatalomnak, s próbálnak válaszokat adni a globalizáció kívülről érkező kihívásaira. A nehézséget többek között az is okozza, hogy a hatalom és a globalizáció sokszor egymást erősítve jelennek meg a szintéren ősi ellenségükkel, az autonómiával harcolva.

A szerző három alapvető és egymással sok esetben ütköző folyamatot, tendenciát tart jellemzőnek a világ mezőgazdaságára. Az egyik az industrializáció, a másik az újra/visszapasztosodás (repeasantization), a harmadik pedig a mezőgazdaság háttérbe szorítása, foglalkoztatási jelentőségének csökkenése (deactivation). Ez a három tendencia eltérő jelentőséggel bír a világ különböző régióiban, s kombinációjuk vizsgálatával megérthetők az adott mezőgazdasági rendszer alakulásának sajátosságai.

A gazdálkodásnak Ploeg szintén három alapvető típusát különbözteti meg: a kapitalista gazdálkodás, alatt ő a nagy termelő konszernnek, globális vállalatok tevékenységét érti, amelyek meghatározók a piac alakulása szempontjából (ezt a típust birodalmi típusnak – „Empire” - nevezi; a vállalkozói gazdálkodást, amely alatt a piachoz kötődő, attól erősen függő típust érti (a mi szóhasználatuk szerint leginkább a kis és középvállalkozásoknak felel meg), valamint a paraszti gazdálkodást, amely fenntartható módon használja a természeti erőforrásokat, erős multifunkcionalitással rendelkezik, a családi munkaerőre épít. Beágyazódott a falusi közösségbe, a közösség reciprocitást biztosító viszonyaiba. Van kapcsolata a piaccal, de ez a kapcsolat a farm és a család fenntartását szolgálja.

Az iparszerű mezőgazdaság növekedésének motorja a „Birodalom” típusú mezőgazdaság, bár egyes elemei a vállalkozói típusban is megtalálhatók. Jellemzője a termelés és fogyasztás teljes elkülönülése térben és időben egyaránt. Ami pedig talán a ennél is fontosabb, a lokális ökoszisztémák teljes figyelmen kívül hagyása. A „globális csirke” és a „globális tehén” gyakorlatilag bárhol előállítható. További jelentős veszélye a „Birodalmi mezőgazdaságnak” az, hogy az élelmiszertermelés és ezen keresztül a fogyasztás is a „birodalmi” kontroll alá kerül, melynek kiszámíthatatlan következményei lehetnek. Ez a típusú mezőgazdaság fő mozgatója a profit és nem érzékeny a környezeti változásokra, vagy az új technikák (pl. génmanipulált élelmiszerek) okozta esetleges veszélyekre. Az iparszerű mezőgazdaság képviselői előszeretettel hangsúlyozzák, hogy a mezőgazdaság fejlődésének nincs más alternatívája, legfeljebb a még teljesebb és erőteljesebb iparosítás.

Az újra/visszaparaszttosodás folyamatában döntő szerepet játszik a „Birodalom” kényszerítő nyomása, amelyet a helyi élelmiszertermelő rendszerekre gyakorol. Ez a nyomásgyakorlás gyakorta közvetett és „láthatatlan,” melyben az államok is nem ritkán partnerei a „Birodalomnak” az agrár és vidékpolitikai eszközrendszerén keresztül. A nyomásgyakorlás a marginalizáció felé tolja a kistermelőket és új függőségi viszonyokat próbál teremteni. Az újra/visszaparaszttosodás Ploeg szerint lényegében nem más, mint harc a gazdasági és közösségi autonómiáért a kirekesztettség és a függőség viszonyai között. Ne felejtjük el, hogy a könyv a világ mezőgazdasági rendszereit elemzi, nem csak egy országra nézve tekinti át a változásokat. Mielőtt megnyugodnánk, hogy ezek a megállapítások ránk nem vonatkoznak, a szerző megjegyzi: „szeretném világossá tenni, hogy az újra/visszaparaszttosodás ugyanolyan mértékben megtörténik Európában, mint a fejlődő világban” (7).

A mezőgazdaság háttérbe szorulása (deaktivizáció) lényegében az erőforrások kivonulását jelenti az ágazatból. Elsősorban az anyagi eszközökről (pénztőke) és a humán erőforrásról beszélhetünk, amelyek elhagyják az agrárszektort és a pénzügyi, valamint más gazdasági szektorokat gyarapítanak. A deaktivizáció jelensége legjobban a földbirtokviszonyok változásában és a szektorban foglalkoztatottak alakulásában mérhető. A deaktivizáció sajátos formákat ölt Kelet- Európában, de ezekről sajnos a szerző sokkal többet nem szól.

Külön fejezetet szentel a szerző az Európai Unióban végbemenő folyamatoknak. Vizsgálja az újraparaszttosodás, az iparosodás és a deaktivizáció jelenségét megállapítva, hogy ezek a folyamatok egyszerre vannak jelen az Unióban, de régióként eltérő kombinációban és a keleti bővítés után meglehetősen nagy fázis eltolódásokkal. Ploeg bírálja az EU adminisztrációt mondván, hogy elsősorban Cork után (1996) semmibe veszi a szubszidiaritás sokat hangoztatott elvét. Brüsszel „megállj parancsolt a szubszidiaritásnak” – mondja mivel a vidékfejlesztési politika a tagállamok feje felett dől el. Ilyen helyzetben fennáll annak veszélye, hogy a

nagyobb érdekérvényesítési képességgel rendelkező „Birodalom” sikeresebb lobbitevékenységet folytat.

Jan Douwe van der Ploeg az EU 2014-2020 közötti tervezési periódusban a közös agrárpolitika eltűnését valószínűsíti. Az agrárkérdések feloldódnak majd az energia politikában, az élelmiszerpolitikában, a regionális politikában, a kohézió politikában és a biodiverzitás védelmét szolgáló intézkedésekben. Az Unió további bővítése következtében a foglalkoztatási és szociális problémák erősödése miatt a visszaparaszttosodás elterjedését is elképzelhetőnek tartja. A „Birodalom” kénytelen visszafogni magát, mert foglalkoztatási alternatívát nem tud kínálni.

Figyelemreméltó és élvezetes stílusban megírt, több mint 350 oldalas könyvet olvashat a téma iránt érdeklődő szakember, politikus, a világ egyik vezető vidékfejlesztési szakértőjétől. Ismételten csak sajnálni tudjuk, hogy Kelet Európa, s benne Magyarország nem került részletesen górcső alá.

Egy közös ismerős említette, hogy Jan Douwe nem akar több könyvet írni a témáról. Nagyon remélem, hogy még meggondolja magát.

Economy & Society

VOLUME 3.

JULY 2011

NUMBER 2.

Table Of Contents Abstracts

ARTICLES

Turkey and the European Union: Risk or Stability

*Prof. Judit Balázs, CSc
University of West Hungary, Sopron*

Turkey's long run to European Union is full of visible and invisible barriers. Not only the cultural and historical conflicts increase the uncertainties in joining process, but the international relations too. Turkey is in special geographical situation, its political role is growing in Middle East, but the culture and religion have „something strange” characters in the age of clash of civilizations.

The Ukrainian Way to the 2008/2009 Economic Crisis

Ágnes Hidi, PhD Student, University of Debrecen

The study of the 2008/2009-02 Ukrainian economic crisis reasons for their formation. Why affected Ukraine deeper into the world economic crisis, such as the other developing economies? The response to the structural problems of economy: the export-oriented Ukrainian economy is not sufficiently diversified, by reason of import dependence very vulnerable, large-scale indebtedness contend, current balance of payments absence has proved to be unsustainable. The structural deficiencies have been further aggravated the political situation, the unstable political situation and low level confidence. The order of the International Monetary Fund saved Ukraine in November 2008, but the necessary reforms are late.

KEYWORDS: Ukraine, economic crisis, export oriented economy, unstable political situation

Hungarian academic and public writing on the Albanians at the beginning of the XX. century

*Dr. László Márfa Molnár, PhD
University of West Hungary*

Following the Austro-Hungarian Compromise in 1867 the attention of the leading circles of the Austro-Hungarian Monarchy (AHM) turned to the Balkan, and in particular the territories inhabited by the Albanians. Motivated by the aspiration for a territorial expansion at the expense of the Russian and the Ottoman Empires, there was a strong intention of “discovering” the Albanians, who had been previously known by mere reports. The political power strongly supported this initiative in order to facilitate future plans for domination in the region. In the common space of foreign policy the Austrians regarded the German academic influence as vital. German scholars identified several archaic elements of the language, culture and anthropology of the Albanians, and they thought that they could clarify many issues of the Indo-European past by the academic study and description of the Skipetar. As for the Hungarians, the main motivations were the historical heritage of the late Middle Ages but occasionally we can also observe heroic-romantic gestures and adventurous elements in the biographies of the first Hungarian scholars in Albania. These scholars, who had won an international reputation, were later totally forgotten, and they were re-discovered only after the turn of the millennium, thanks to a new kind of scholarly attention.

KEYWORDS: Balkans, Albanians, influence, foreign policy, anthropology

Knowledge Management and the University as a Company

*Anikó Balogh, PhD student
Assistant Lecturer, Dennis Gabor College, Budapest*

In the era of knowledge society and knowledge economy higher education institutions play an important role both in society and economy. Knowledge becomes capital goods, thus knowledge management is key. After a theoretical overview I examine the processes, tools and strategies associated with knowledge management at higher education institutions. The paper also tries to find the means and methods of higher education institutions may utilize knowledge management tools in cooperation with other players of economy.

KEYWORDS: Knowledge Management, higher education, e-learning

Global Economic Crisis and the Slovak Republic

Prof. Ing. Eudmila Lipková CSc

Faculty of International Relations, University of Economics, Bratislava, Slovakia

The presented article describes the situation of the Slovak republic in the conditions of the global economic and financial crisis. Main macroeconomic indicators of Slovakia are discussed to picture the economic situation of Slovakia during the three year crisis period and the implication on economic growth. It presents the current crisis as the worst one since the economic downfall connected with the transformation to a market oriented economy. The article also lists the main issues connected with the global economic downturn with respect to Slovakia, especially the declining foreign demand, challenges connected with the Euro accession and the opportunities of the export oriented growth after the crisis recovery.

KEYWORDS: Global economic crisis, Slovak republic, transformation, export oriented growth, euro area, recession, recovery, economic policy

Do We, After All, Need a State – Driven Economy?

Péter Farkas, CSc, senior research fellow,

Institute for World Economy of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest

The article presents the characteristics of the state capitalist era subsequent to World War II and the main features of the relating theoretical trends. It gives an analysis of the reasons and essential failures of the neo-liberal era and of the processes leading to the great crisis of the 2000s. It demonstrates that the role of the state did not considerably weaken in these years, only its functions changed. According to the author, state contribution gains importance and at the same time is modified in today's capitalism in five fields: (a) the management of the 'externalities', the external environmental impacts of market processes, (b) the defense of the order of social operation and the vindication of social 'balance'; (c) providing the conditions of international economic competition; (d) preventing the impacts of market failures; (e) and infrastructural development and the maintenance of public services. The 'state party' theoretical trends of the latest two decades are also presented, and finally the potential models of the future are discussed.

KEYWORDS: State, neo-liberalism, crisis

Regional Inequalities in „Visegrád” countries

Ildikó Lampertné Akócsi, PhD Student, Szent István University Gödöllő
Tamás Tóth, PhD, associate professor, Szent István University Gödöllő

According to Williamson-hypothesis that is dealing with the well-known correlations of economical catching up, the developed regions grow faster than the less developed ones, because their developed resources are utilized in a better and faster way. Without appropriate ordinations the gap will get so much bigger that it will risk the catching up, because the maintenance of the breaking off territories will take more sources from the development. The European Union faced these challenges at the expansion of the union in 2004 and 2007. The main goal of the Union's Structural policy is the support of the regional competitiveness of the lagging territories with economic difficulties. The joined East - Central European countries are those kind of above mentioned territories, with a low GDP per capita and a high unemployment rate correlated to the Union's average. Because of this, they are entitled to get support from the Structural Fund. In our research, we examined the territorial disparities of the countries of Visegrád, joined in 2004, between 1995 and 2007. According to our initial hypothesis, there is a connection between the regions' economic development and the size of inner regional disparities, so the Williamson-hypothesis can be verified to our research area. We use two indexes for the measurement of the territorial differences: the Hoover-index and the weighted logarithmic standard deviations (WLSD). In the first part of our research, we examine the conformation of the territorial disparities of the whole country group, and later the countries of Visegrád separately. The second part of the research is dealing with the exploration of the connection between the GDP per capita and the disparity index of the regions involved in the research. According to our hypothesis, there is a correlation between the regions' differentiation and development, appropriate to the Williamson-curve. So in the regions with higher GDP per capita the inner disparities are smaller, than in the regions with lower DP per capita. Finally, for the verification of the above mentioned hypothesis, we expanded our research to all regions of the European Union.

KEYWORDS: Territorial disparities, Williamson-hypothesis, Hoover-index, weighted logarithmic standard deviation

Territorial Inequalities in Rural Hungary Based on Unemployment, Human development, Poverty and Income inequalities

Csilla Obádovics PhD, associate professor, Szent István University, Gödöllő
Emese Bruder, PhD Student, Szent István University, Gödöllő

The economic and social inequalities became more visible and significant in the post-socialist Hungary. Rural and urban inequalities, as well as other regional differences existed during socialism too, but economic and social welfare policies tried to control them in different ways. After the political changes rural regions with advantageous conditions produced significant infrastructural and economic development, others showed lower level of development. The income inequalities between towns and villages showed significant increases. Rural people are losers on average: they experience less income, higher level of unemployment, and a lack of services and infrastructure. We analyze these disadvantages.

KEYWORDS: territorial inequalities, income inequalities, rural regions, unemployment, human development

Comparative Analysis of Hungarian Micro Regional Development Programs between 2004 - 2010

Pál Goda, PhD Student, Szent István University, Gödöllő

Zsuzsanna Kassai PhD Student, Szent István University, Gödöllő

We have analyzed operational programs of micro-regions which objectives were to reduce the territorial inequalities and to improve territorial competitiveness. Ten programs have been studied: inside the National Development Plan (NDP I.) the Economic Competitiveness Operational Program (ECOP) and the Regional Development Operational Program (RDOP); and inside the New Hungary Development Plan (NHDP) the Economic Development Program (EDOP) and the 7 Regional Development Programs (SGPOP, STOP, NGPOP, NHOP, CTOP, CHOP, WPOP). The first hypothesis of our research is to prove that there is strong relation between the types of micro regions (LAU I.) and the allocation of the financial subsidies. In addition we have examined whether we can prove in practice that the economic and regional development operational programs really reduce the territorial inequalities.

KEYWORDS: Operational Programs, territorial inequalities, endogenous resources; human capital; territorial concentration of subsidies

BOOK REVIEWS

David A. Swanson - Paula J. Walashek: *CEMAF as a Census Method. A Proposal for a Re-designed Census and an Independent U.S. Census Bureau.* Springer 2011. London New York. ISBN 978-94-007-1194-5

Csilla Obádovics
Szent István University, Gödöllő

Jan Douwe van der Ploeg: *The New Peasantries. Struggles for autonomy and sustainability in an era of empire and globalization.* Earthscan London 2009 ISBN 978 1 84407 882 0

Kulcsár László
University of West Hungary